

Bijlage 7:

**Flora- en faunaonderzoek Uitbreiding zandwinning
Skûlenboarch, Quick scan, Tonckens Ecologie, januari
2010**

Flora en Fauna onderzoek

Uitbreiding zandwinning Skûlenboarch

Quick scan

IN OPDRACHT VAN:

EXPLOITATIE HEECHSÂN V.O.F.

JANUARI 2010

**Flora en Fauna onderzoek
Uitbreiding zandwinning Skûlenboarch**

TONCKENS ECOLOGIE
Oosterweg 127
9751 PE Haren
06 23040548
www.tonckens.nl

uitvoering veldwerk
en foto's : P.M. Wijkel
rapportage: J. Tonckens en P.M. Wijkel

IN OPDRACHT VAN:
Exploitatie Heechsân v.o.f.
Postbus 508
9200 AM Drachten
Projectleider: Geny van Horssen

Concept
21 Januari 2010

Tonckens Ecologie is lid van het Netwerk Groene Bureaus
www.netwerkgroenebureaus.nl

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave

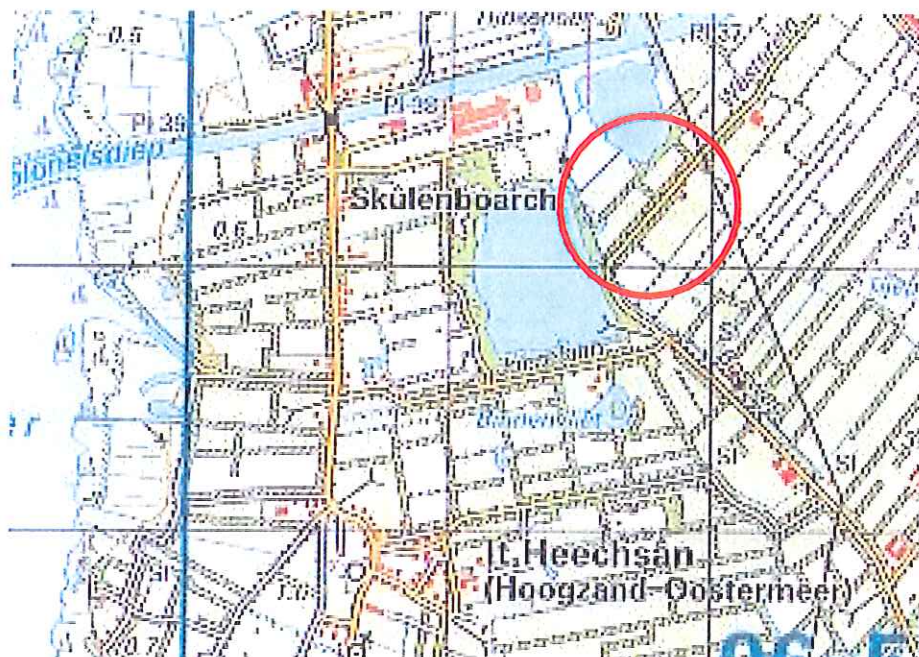
1	INLEIDING	4
2	DE FLORA- EN FAUNAWET IN HET KORT	6
2.1.1	Ontheffing en vrijstellingen	6
2.1.2	Gedragscodes	8
2.1.3	Beoordeling van aanvragen voor ontheffing	8
3	INVENTARISATIE	10
3.1	Landschap	10
3.2	biotopen	11
3.3	Ligging ten opzichte van beschermde natuurgebieden	13
3.4	Gegevens Flora en Fauna	14
3.5	Beschermde plantensoorten	14
3.6	Bechermdediersoorten	15
3.6.1	Zoogdieren	15
3.6.2	vogels	16
3.6.3	Dagvlinders en libellen	17
3.6.4	Amfibieën	17
3.6.5	Vissen	18
4	CONCLUSIES	19
4.1	Conclusies beschermde flora en fauna	19
4.1.1	Algemene soorten waarvoor een vrijstelling geldt	20
4.1.2	Zwaarder beschermde soorten	20
4.2	Aanbevelingen	22
5	BRONNEN	23

1 Inleiding

Ten oosten van Burgum en ten noorden van de buurtschap It Heechsân in de gemeente Tytsjerksteradiel bevinden zich twee zandputten van zandwinning Skûlenboarch. Op de topografische kaart (afbeelding 1) zijn de zandputten afgebeeld. Recent heeft nog een uitbreiding van de kleine plas plaatsgevonden, welke nog niet op de kaart is te zien.

Exploitatie Heechsân v.o.f. heeft het voornemen om de twee bestaande zandputten met elkaar te verbinden, zodat er één zandput ontstaat. Twee percelen bouwland, een waterschapssloot, een bosstrook en een pad zullen worden ontgraven (kadastrale percelen 2107, 1875, 2108, 2106 en 2156).

In het kader van de bestemmingsplanprocedure en later de uitvoering is het van belang te onderzoeken of er wettelijk beschermde planten en dieren in het plangebied voorkomen en of er mogelijk verbodsbepalingen worden overtreden. Het onderzoek heeft het karakter van een quick scan.

Afbeelding 1: Ligging

Werkwijze Quick scan

Een quick scan flora en fauna bestaat uit een inspectie van het perceel en de omgeving. Het geheel wordt onderzocht op het voorkomen van beschermde planten en dieren door middel van het zoeken naar sporen, en het inschatten van de kans op het voorkomen van beschermde planten en dieren die op het moment van onderzoek niet zichtbaar zijn. Het opnemen van de aard en de toestand van de aanwezige biotopen speelt een belangrijke rol bij het bepalen van de mogelijke geschiktheid van het terrein voor beschermde soorten. De gegevens uit het veldbezoek worden gecombineerd met een studie van bestaande gegevens, gebiedbeschrijvingen. Doordat van veel soorten de verspreiding in de provincie Fryslân redelijk goed bekend is, is het mogelijk een inschatting te maken van de aanwezige soorten. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van verspreidingsatlassen en verspreidingskaarten die via internet zijn te raadplegen. De quick scan leidt tot een lijst met zeker of mogelijk aanwezige beschermde soorten in de invloedssfeer van het plangebied. Op grond van de aard van de ingreep is het mogelijk een inschatting te maken van het optreden van schade, in de zin van het overtreden van verbodsbepalingen. Vervolgens is nagegaan of er vrijstellingen gelden voor de aanwezige soorten. Tot slot worden aanbevelingen gedaan voor het zoveel mogelijk beperken van schade. Indien er het vermoeden bestaat van de aanwezigheid van zwaarder beschermde soorten is nader onderzoek vereist om tot een onderbouwde ontheffingsaanvraag te komen.

2 De Flora- en faunawet in het kort

De Flora- en faunawet is in 2002 in werking getreden. In de Flora- en faunawet is bepaald dat een ieder voldoende zorg in acht dient te nemen voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving. Dit houdt in dat iedereen die redelijkerwijs weet of kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten dan wel naar redelijkheid alle maatregelen te nemen om die gevolgen te voorkomen of deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken (Art. 2, het 'zorgplichtartikel').

De Flora- en faunawet bevat tevens een aantal verbodsbepalingen. De verbodsbepalingen die samenhangen met ruimtelijke projecten, plannen en ingrepen zijn opgenomen in artikel 8 (betreffende planten op hun groeiplaats) en 9 tot en met 12 (betreffende dieren in hun natuurlijke leefomgeving). Wanneer plannen worden ontwikkeld voor ruimtelijke ingrepen of voornemens ontstaan om werkzaamheden uit te voeren, dient vooraf te worden beoordeeld of er mogelijke nadelige consequenties voor beschermde inheemse soorten zijn. In beginsel is daarvoor de initiatiefnemer zelf verantwoordelijk.

Artikel 8 Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9 Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Artikel 10 Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

Artikel 11 Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Artikel 12 Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Tekstkader 1: Verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet die van belang zijn bij ruimtelijke ingrepen

2.1.1 Ontheffing en vrijstellingen

De wet biedt in artikel 75 de mogelijkheid om ontheffing aan te vragen voor overtreding van de verboden uit de artikelen 8 tot en met 18. Vergunningen worden uitsluitend verleend door de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit.

Ontheffingen kunnen alleen worden verleend als aan bepaalde voorwaarden van zorgvuldigheid is voldaan. Zo mag door de inbreuk op het verbod geen gevaar bestaan voor de 'gunstige staat van instandhouding' van de soort in het betrokken gebied.

In het kader van een Algemene Maatregel van Bestuur, het 'Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten', is geregeld dat onder verschillende voorwaarden vrijstellingen gelden. Het Ministerie heeft hiervoor de beschermde soorten ingedeeld in 3 tabellen. Vogels vallen onder een apart beschermingsregime.

Tabel 1 (beschermingsniveau 1)

Hieronder vallen algemeen voorkomende zoogdieren, bruine kikker, groene kikker en gewone pad, kleine watersalamander, een aantal mierensoorten, de wijngaardslak en algemeen voorkomende beschermde planten.

Voor soorten van tabel 1 geldt een *vrijstelling indien sprake is van bestendig beheer en onderhoud of bestendig gebruik of indien sprake is van ruimtelijke ontwikkelingen*. Dit is het geval bij bijvoorbeeld het maaien van bermen, landbouwkundig gebruik, recreatief gebruik en ruimtelijke ontwikkelingen zoals woningbouw of natuurbouw. *Voor andere activiteiten is een ontheffing nodig*. Er wordt getoetst op het criterium: *'doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort'*.

Tabel 2 (beschermingsniveau 2)

Hieronder vallen de meeste van de beschermde plantensoorten, alpenwatersalamander en levendbarende hagedis, moerasparelmoervlinder en vals heideblauwtje, berrmpje, kleine modderkruiper, meerval, rivierdonderpad, vliegend hert en rivierkreeft.

Voor soorten van tabel 2 geldt een *vrijstelling* voor dezelfde activiteiten genoemd onder niveau 1, *mits er gewerkt wordt volgens een door de minister goedgekeurde gedragscode*.

Is er geen gedragscode, dan moet er ontheffing worden aangevraagd. Deze wordt getoetst aan het criterium: *de activiteit doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort* ('lichte toets'). Voor alle vogelsoorten wordt getoetst aan de onder niveau 3 genoemde criteria ('uitgebreide toets').

Tabel 3 (beschermingsniveau 3)

Hieronder vallen bijvoorbeeld de das, boommarter, eikelmuis, veldspitsmuis, waterspitsmuis, zeehond, de meeste amfibieën en reptielen, alle soorten vleermuizen, een aantal vissen, vlinders en libellen en enkele bijzondere plantensoorten en kevers. Deze tabel is samengesteld uit:

- soorten die aangewezen in bijlage I van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten
- soorten die aangewezen zijn op grond van bijlage IV van de Habitatrichtlijn.

Voor de soorten uit bijlage I van het Vrijstellingenbesluit geldt een *vrijstelling* indien de activiteiten zijn te kwalificeren als *bestendig beheer en onderhoud of bestendig gebruik* en mits de activiteiten worden uitgevoerd op basis van een goedgekeurde *gedragscode*. Voor artikel 10 kan geen ontheffing worden verleend. Voor activiteiten die vallen onder *ruimtelijke inrichting of ontwikkeling* geldt geen vrijstelling. Hiervoor is een *ontheffing* nodig. De aanvraag wordt getoetst aan het volgende criterium: *er is sprake van een bij wet genoemd belang, én er is geen alternatief, én de activiteit doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort* ('uitgebreide toets').

Voor soorten uit bijlage IV van de Habitatrichtlijn is sinds een uitspraak van de Raad van State geen ontheffing meer mogelijk voor werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling. Alleen wettelijke belangen die in de Habitatrichtlijn worden genoemd vormen een grond voor ontheffingverlening. Dit zijn: het belang van bescherming van flora en fauna, het belang van volksgezondheid en openbare veiligheid en andere dwingende redenen van groot openbaar belang.

Vogels

Vogels vormen een aparte categorie naast de bovengenoemde beschermingsniveaus. Voor vogels is geen vrijstelling mogelijk in het geval van ruimtelijke ingrepen. Werkzaamheden dienen daarom zo uitgevoerd en gepland te worden dat er geen schade kan optreden. Dit betekent dat er gewerkt moet worden buiten de periode dat er broedende vogels aanwezig zijn. Voor een aantal soorten geldt dat de nesten jaarrond beschermd zijn. LNV heeft een lijst opgesteld van soorten waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn, hieronder vallen bijvoorbeeld boomvalk, buizerd, ransuil, sperwer. Daarnaast hanteert LNV een lijst met soorten waarvan de nesten niet jaarrond beschermd zijn, maar waarvan inventarisatie wel gewenst is.

2.1.2 Gedragscodes

Op grond van een door de minister van LNV goedgekeurde gedragscode geldt een vrijstelling van de artikelen 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet voor soorten genoemd die vallen onder beschermingsniveau 2.

De vrijstelling is bedoeld voor het **bestendig gebruik** en voor **werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud, en ruimtelijke ontwikkeling en inrichting**.

Voor soorten die vallen onder beschermingsniveau 3 en vogels geldt op grond van een goedgekeurde gedragscode een vrijstelling voor de artikelen 8, 9, 11 en 12 van de Flora- en faunawet. De vrijstelling is bedoeld voor het **bestendig (blijvend) gebruik** en voor **werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud**. De vrijstelling geldt niet voor werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Een gedragscode moet minstens dezelfde waarborgen bieden als een afzonderlijke ontheffing vanuit de verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet. Dit betekent dat gedragscodes concreet moeten zijn. In een gedragscode staat op welke manier invulling wordt gegeven aan zorgvuldig handelen. Een gedragscode leidt daarom tot zorgvuldig handelen met beschermde soorten zodat:

- de werkzaamheden geen wezenlijk negatieve invloed hebben op de beschermde soorten.
- schade aan beschermde soorten zo veel mogelijk wordt voorkomen of beperkt. Meestal is een inventarisatie van soorten nodig voordat de werkzaamheden beginnen. Maatregelen zijn bijvoorbeeld: het markeren van bomen of nesten (in het veld en/of op een kaart), het werken buiten het broed- of paarseizoen, of een geleidelijke, gefaseerde uitvoering van werkzaamheden, zodat dieren de tijd krijgen om uit te wijken naar een ander leefgebied.

Er zijn momenteel een groot aantal goedgekeurde gedragscodes beschikbaar. Zo is er een gedragscode voor de Waterschappen, een gedragscode Zorgvuldig bosbeheer en een gedragscode voor de bouw- en ontwikkelsector. Een ieder kan de gedragscodes gebruiken, zolang de voorgeschreven werkwijzen uit de betreffende gedragscode worden opgevolgd. Wanneer gebruik wordt gemaakt van een gedragscode voor een bepaald werk is het altijd belangrijk om aantoonbaar, dat wil zeggen goed gedocumenteerd, volgens deze gedragscode te werken. De inhoud van de gedragscode moet bijvoorbeeld worden opgenomen in werkprotocollen.

Voor een overzicht van goedgekeurde gedragscodes zie www.minlnv.nl

2.1.3 Beoordeling van aanvragen voor ontheffing

Ontheffing kan aangevraagd worden bij de Dienst Regelingen van het Ministerie van LNV. Formulieren en toelichtingen zijn te vinden op het Invloket (www.hetInvloket.nl).

Indien schade aan zwaarder beschermde soorten optreedt (tabel 2 en 3) zijn er in principe twee mogelijkheden:

1. mitigerende maatregelen treffen

Voorkomen van overtreding van de Flora- en faunawet door voordat begonnen wordt met het project mitigerende maatregelen aan Dienst Regelingen voor worden gelegd. Het gaat dan om het behoud van de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soort. Het betreft hier de functies van het leefgebied die ervoor zorgen dat de soort succesvol kan rusten of voortplanten, bijvoorbeeld migratieroutes en foerageergebied. Als deze veilig worden gesteld door vooraf mitigerende maatregelen te treffen is er mogelijk geen ontheffing meer nodig. Om zeker te zijn dat de maatregelen voldoende zijn kunnen ze vóóraf beoordeeld worden door Dienst Regelingen. Met dit besluit kan aangetoond worden dat u zich houdt aan de Flora- en faunawet. Het besluit heeft u bijvoorbeeld nodig als iemand bezwaar maakt tegen uw project of vraagt om handhaving van de Flora- en faunawet.

2. Ontheffing aanvragen

Kan de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soort niet worden gegarandeerd worden door mitigerende maatregelen dan dient een reguliere ontheffingsaanvraag ingediend te worden. Bij de beoordeling stelt Dienst Regelingen de vragen:

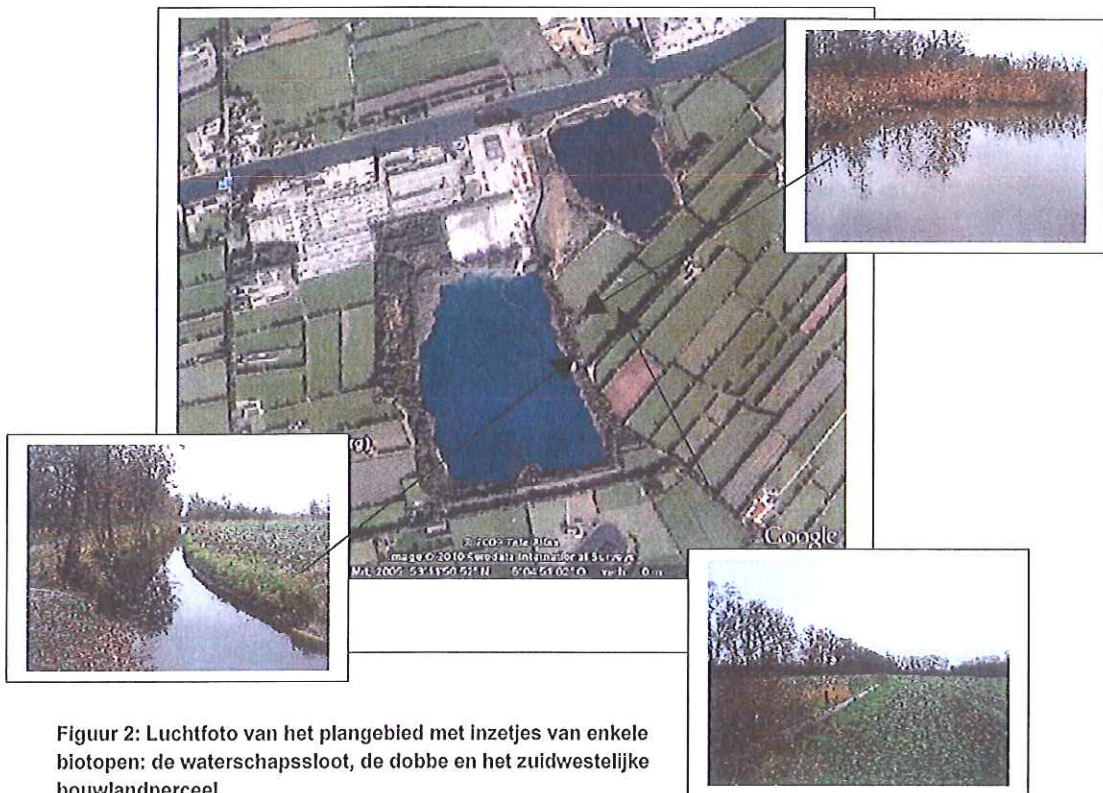
1. In welke mate wordt de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats aangetast door de werkzaamheden?
2. Is er een wettelijk belang? (behalve bij Tabel 2-soorten)
3. Is er een andere bevredigende oplossing? (behalve bij Tabel 2-soorten)
4. Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?
5. Dienst Regelingen beoordeelt vervolgens of het wettelijk belang zwaarder weegt dan het overtreden van de verbodsbepaling(en).

3 Inventarisatie

3.1 Landschap

De zandwinning Skûlenboarch maakt deel uit van een landschapstype in Fryslân dat wordt aangeduid als de Noordelijke Wouden. De Noordelijke Wouden bevinden zich op de noordwestelijke helling van het Drents Plateau en bestaat uit een basis van keileem, waarop tijdens de laatste ijstijd dekzanden zijn afgezet. Karakteristiek voor dit landschap zijn houtwallen en houtsingels die hier de grenzen van de percelen markeren. Hierdoor is een fraai, kleinschalig landschap ontstaan. Houtwallen ('hege diken' of 'dykswâllen') komen voor op de hoger gelegen gronden en houtsingels (elzensingels) komen voor op de lager gelegen gronden.

Aan het einde van de 19^e eeuw is nabij Drogeham reeds begonnen met de winning van wit strooizand (Schroor, 1993). De huidige putten zijn in de 20^e eeuw ontstaan.

Figuur 2: Luchtfoto van het plangebied met inzetjes van enkele biotopen: de waterschapssloot, de dobbe en het zuidwestelijke bouwlandperceel.

3.2 biotopen

Het plangebied bestaat uit twee percelen bouwland, gelegen op een hoge zandkop, die beide volledig door houtwallen worden omsloten. In de zuidwesthoek van het zuidwestelijk gelegen perceel ligt een dobbe. Deze dobbe is deels dichtgegroeid, maar er is ook nog een gedeelte met open water. In het noordoostelijk gelegen perceel ligt een veedrinkpoel, deze is grotendeels verland, maar ook hier is nog water aanwezig.

De houtwal langs de noordwestkant van de percelen en de zogenaamde dwarswallen (de houtwal die beide percelen door het midden deelt en de houtwal langs de noordoostzijde van het noordoostelijke perceel) zijn fraaie houtwallen, met een goed ontwikkelde boom-, struik- en kruidlaag. Op de houtwallen zijn o.a. Gewone eikvaren, Wilde kamperfoelie en Sleedoorn aangetroffen. De ouderdom van de bomen op deze wallen wordt geschat op ongeveer 50 jaar.

De houtwal langs de zuidoostkant van de percelen heeft een goed ontwikkelde boom- en struiklaag. De leeftijd van de bomen op deze wal zal ongeveer 20 jaar bedragen.

Langs de zuidwestkant van het zuidwestelijke perceel en verder richting het noordwesten loopt een waterschapssloot. Ter hoogte van de dobbe ligt een dam in de sloot. In het slootgedeelte ten zuiden van het zuidelijk gelegen bouwland is de sloot waterhoudend. De waterdiepte bedraagt ± 30 cm (december 2009). Het gedeelte van de sloot vanaf de dam richting het noordwesten bevat minder water: de waterdiepte bedraagt hier ± 5 cm. Sommige gedeelten waren niet waterhoudend, er was alleen een modderige laag met bladafval.

Parallel aan de waterschapssloot ligt een geasfalteerd pad, later overgaand in een zandpad. Het pad wordt aan beide zijden begeleid door oudere en meer recent aangeplante eikensingels en door een houtwal.

Langs de grote zandwinplas ligt een bosstrook. Het bos bestaat voornamelijk uit Zomereik, Zachte berk en Zwarte els. De kruidlaag wordt grotendeels gevormd door Gewone braam. Langs de oever van deze zandput bevindt zich een rietkraag.

Een aantal jaren geleden zijn er bijzondere plantensoorten langs de oostoever van de grootste zandput waargenomen. Het gaat om de soorten: Dwergvlas, Dwergbloem en Echt duizendguldenkruid. Het biotoop wordt gevormd door zandige spaaarzaam begroeide oevers langs de plassen.

Afbeelding 2: Houtwal aan de noordwestzijde van het plangebied

Afbeelding 3: Oeverzone van de grote plas met rietzoom

Gevolgen van de ingreep

Landschappelijk zal de ingreep een vergroting van het wateroppervlak tot gevolg hebben. De oeverlengte van de plassen neemt toe. De huidige oevervegetaties hebben een grote waarde voor bijzondere flora. Er ontstaan door de winning nieuwe biotopen voor bijzondere (Rode lijst) soorten. Door de ingreep gaat een gedeelte van het houtwallenlandschap met een dobbe en een poel verloren. Door het verbinden van de beide plassen verdwijnt de onverharde weg met begeleidende beplanting. Hierdoor treedt er mogelijk een aantasting op van een doorgaande vliegroue van vleermuizen.

Legenda

biotopen	element	waarneming
 bos	 houtwal	 kolonie Oeverzwaluw
 bouwland	 sloot	
 dobbe		
 poel		
 rietland		
 recente uitbreiding zandwinning		

Afbeelding 4: Biotopen ter plaatse van de geplande uitbreiding

3.3 Ligging ten opzichte van beschermde natuurgebieden

De Zandwinning Skûlenboarch ligt niet in de nabije omgeving van beschermde natuurgebieden die in het kader van Natura 2000 zijn beschermd. Het maakt wel deel uit van de Ecologische Hoofdstructuur van Fryslân. Het gebied ligt namelijk in een nog te ontwikkelen 'Landschapszone ten behoeve van ecologische verbinding'. Daarmee wordt bedoeld dat er voor soorten van het kleinschalig cultuurlandschap en kleinschalige natuurelementen voldoende samenhang moet zijn in het netwerk van landschapselementen om een goede verbreiding van dier- en plantensoorten mogelijk te maken (Wymenga & Attema, 2009). Het maakt deel uit van het Nationaal Landschap Noardlyke Fryske Wâlden.

Het gebied is niet aangewezen als ganzenfoerageergebied.

Hoewel in planologische zin geen aparte status wordt toegekend aan Nationale landschappen ziet de provincie voor belangrijke ruimtelijke ontwikkelingen wel een ontwerpogave. Dit betekent dat in de Landschappen ruimte is voor de opvang van de plaatselijke woningbehoefte, pilots landelijk wonen, lokale en regionale bedrijvigheid, verbetering van de lokale en regionale ontsluitingsstructuur, een duurzaam ontwikkelingsperspectief voor de landbouw en voor recreatieve ontwikkelingen; dit alles met respect voor de landschappelijke kernkwaliteiten. Voor grootschalige ontwikkelingen is geen ruimte. Ontwikkelingen in de Nationale Landschappen zullen wij toetsen aan ons generieke streekplanbeleid. Onze algemene beleidsinzet op bundeling en concentratie in de stedelijke bundelingsgebieden en de duidelijke concentratie- en ontwikkelfunctie van de regionale centra op het platteland, waarborgen een zorgvuldige omgang met het landschap.

Resumerend geeft ons streekplan op deze wijze invulling aan het gevraagde in de Nota Ruimte ten aanzien van ruimtelijke kaders voor de Nationale Landschappen.

In het Nationaal Landschap Noordelijke Wouden zet de provincie - naast de reguliere ontwikkelingsmogelijkheden - in op behoud, verdere versterking en recreatieve benutting van de bijzondere landschappelijke, cultuurhistorische en natuurlijke kwaliteiten. Aanknopingspunten daarbij zijn ondermeer de houtwallen en elzensingels, dobben, pingo's en kleine waterlopen.

Tekstkader 2: Uitvoeringprogramma Nationaal landschap Noordelijke Wouden (provincie Frylan, 2006)

3.4 Gegevens Flora en Fauna

Inzicht over het voorkomen van beschermde planten en dieren in het plangebied is verkregen door verschillende bronnen te combineren:

Natuurloket

Via het Natuurloket (www.natuurloket.nl) is een overzicht opgevraagd van beschikbare flora- en faunagegevens die opgeslagen zijn in landelijke databanken. De gegevens zijn beschikbaar per kilometerhok. Het plangebied ligt binnen de kilometerhokken 201-578 en 201-579. Uit de rapportage van het Natuurloket blijkt dat de omgeving waarin het plangebied ligt in het verleden goed is onderzocht op planten, maar de overige soortgroepen zijn nauwelijks onderzocht. Ze vormen een witte vlek op de kaart.

Veldbezoek: eigen waarneming

Op 8 december 2009 is een veldbezoek uitgevoerd waarbij het plangebied geheel is verkend. De aanwezige biotopen zijn hierbij afgelopen en beschreven. Waarnemingen van (beschermde) planten en dieren zijn genoteerd. Een enkel bezoek in de winterperiode geeft geen volledig inzicht in de flora en fauna van het gebied maar op basis van een inschatting op grond van de aanwezige biotopen is wel een inschatting gemaakt van de kans op de aanwezigheid van beschermde soorten.

Verspreidingsatlassen en databanken

Op de website van Ravon zijn verspreidingskaarten van amfibieën en vissen geraadpleegd om een indruk te krijgen van de arealen van kritische en zwaarder beschermde soorten. Verder is informatie verkregen van de Digitale Natuuratlas van de provincie Fryslân (www.fryslan.nl >Fryslân op é kaart).

Rapporten

Door Alterra en door het ecologisch onderzoeksbureau Altenburg en Wymenga zijn beschrijvingen opgesteld van de natuur in de gemeente Tytsjerksteradiel (Schaminee, Stortelder & Weeda, 2004; Wymenga & Attema, 2009). Ook is gebruik gemaakt van informatie die al eerder is verzameld ten behoeve van een geplande peilverlaging van de kleine plas in 2006 (brief 28 november 2006).

3.5 Beschermde plantensoorten

Voor veel soorten planten was het tijdstip van het veldbezoek (december) niet geschikt, zodat eigen waarnemingen van flora beperkt zijn. In de dobbe werden Hoge cyperzegge, Oeverzegge, Grote lisdodde en Riet waargenomen. Mogelijk groeit er ook Waterdrieblad, een zwaarder beschermde soort (beschermingsniveau 2). De houtwallen bevatten soorten als Hulst, Sleedoorn, Wilde kamperfoelie, Eikvaren, Mannetjesvaren en braam. Alhoewel de leeftijd van de aanwezige bomen en struiken niet hoog is door het regelmatig afzetten hebben de wallen wel een hoge ouderdom.

Het Natuurloket geeft op dat er in het kilometerhok waarin de uitbreiding is gepland (201-579) geen beschermde soorten voorkomen, maar wel 8 plantensoorten van de

Rode lijst. In het aangrenzende kilometerhok (201-578) komen 3 beschermde plantensoorten voor (beschermingsniveau 1) en 7 soorten van de Rode lijst.

Van de beide zandwinplassen te Heechsân is bekend dat er bijzondere plantensoorten voorkomen. De plassen worden onder andere beschreven in het boekje "Streekeigen Natuur gemeente Tytsjerksteradiel, dat is opgesteld door Alterra te Wageningen. Rond de beide plassen komen pioniervegetaties voor met zeldzame plantensoorten, waaronder Dwergglas, Dwergbloem en Echt duizenguldenkruid. Wymenga & Attema vermelden voor de zandwinputten ook nog Dwergbies, Naaldwaterbies, kranswieren en bijzondere pioniers als Stijve moerasweegbree, Ongelijkbladig fonteinkruid, Pilvaren, Vlottende bies en Klein glaskroos. Laatsgenoemde is in Noord-Nederland een zeer zeldzame soort

De soorten zijn kenmerkend voor pioniersituaties op droog tot vochtig lemig zand. Door de activiteiten van de zandwinning zijn deze milieus hier al lange tijd aanwezig. Zonder een periodieke verstoring zouden deze milieus op den duur verbossen en zijn de groeiplaatsen niet meer geschikt voor Dwergbloem en Dwergglas.

Deze groeiplaats is vrij uniek voor Noord- Nederland. Buiten de duinstreek en de waddeneilanden zijn deze soorten zeldzaam. In ieder geval staan Dwergglas en Dwergbloem al sinds 1985 rond de grote plas (mond. mededeling Eddy Weeda, Alterra). In 1999 is de locatie weer bezocht door Weeda. Dwergglas en Dwergbloem waren toen nog steeds aanwezig aan de zuidoost kant van de grote plas. Langs de westoever van de kleine plas werd Dwergglas gevonden. Daarnaast komen er nog andere pioniers voor zoals Echt duizendguldenkruid.

In 2005 is er veel Dwergglas gezien door Betty Kooistra (een vrijwilliger van Floron) aan de westzijde van de kleine plas. Dwergglas groeide daar samen met andere pionierplanten van voedselarme milieus zoals Geelgroene zegge, Borstelbies en Waterpostelein. Het jaar daarop, 2006 heeft zij de locatie opnieuw bezocht, echter door werkzaamheden was de groeiplaats toen verdwenen.

Dwergbloem en Dwergglas staan vermeld op de Rode lijst van bedreigde en kwetsbare vaatplanten in Nederland (van der Meijden, 2000). Ze hebben de status: *bedreigd*. Soorten van de Rode lijst genieten geen wettelijk beschermde status.

3.6 Bechermde diersoorten

3.6.1 Zoogdieren

Door de structuurvariatie zijn de percelen geschikt voor veel soorten zoogdieren. In de berm van het geasfalteerde pad en op de houtwallen zijn holletjes gevonden die mogelijk toebehoren aan Bosmuis. De ruige slootkanten zijn mogelijk ook geschikt voor Bosspitsmuis, Huispitsmuis en Bruine rat. Vos, Ree, Egel, Mol, Haas, Hermelijn, Wezel en Bunzing zouden in het gebied kunnen voorkomen. Al deze soorten vallen onder beschermingsniveau 1 (tabel 1). Daarnaast komen er mogelijk een aantal zwaarder bechermde soorten in het plangebied voor:

Waterspitsmuis (Neomys fodiens)

De oevers van de zandwinning Skûlenboarch vormen een potentieel leefgebied voor de Waterspitsmuis. De Digitale Natuuratlas van Fryslân geeft aan dat de soort ten westen van de grote plas is aangetroffen (km hok 200-578). Aanwezigheid binnen het plangebied kan daarom niet uitgesloten worden.

Wymenga & Attema (2009) geven aan dat de Waterspitsmuis in de Wâlden een verbrokkelde verspreiding heeft. De kennis over het voorkomen is nog onvolledig omdat lang niet op alle geschikte locaties in de Wâlden onderzoek is gedaan.

Overall waar sprake is van zeer drassige omstandigheden, in het coulisselandschap vooral langs pingoruïnes en grotere dobben kunnen waterspitsmuizen aanwezig zijn.

Vleermuizen (Myotis dasycneme)

De oeverzones van de plassen en het omringende (houtwallen)landschap vormen een geschikt foerageergebied voor vleermuizen. Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis en Laativlieger zijn de meest algemene soorten in dit landschapstype (Wymenga & Attema, 2009). Een streng beschermde soort is de Meervleermuis. De Digitale Natuuratlas van Fryslân geeft aan dat de soort op slechts enkele kilometers afstand van de zandwinning Skûlenboarch is waargenomen; namelijk bij De Leijen ten zuiden van Eastermar en bij Burgum. Verblijfplaatsen van Meervleermuis bevinden zich doorgaans in gebouwen zoals woningen, schoolgebouwen of kerktorens. Het is aannemelijk dat de plassen en het houtsingellandschap gebruikt worden om er te jagen. Watervleermuis is een andere soort die boven water jaagt. Watervleermuizen kunnen zich ophouden in zwaar geboomte. Dergelijke potentiële verblijfplaatsen ontbreken echter in het plangebied.

Das

Dassen worden slechts incidenteel waargenomen in het Woudengebied. Aangenomen wordt dat het gaat om zwervende dieren (Wymenga & Attema, 2009). tijdens het veldbezoek zijn geen sporen van dassen aangetroffen.

3.6.2 *vogels*

Voor zover bekend zijn er geen recente broedvogelinventarisaties van de omgeving van het plangebied. Tijdens het veldbezoek zijn in de zuidwestrand van de noordelijke zandput in een steile wand ongeveer 25 nestholten van de Oeverzwaluw waargenomen. Verder wordt het houtwallenlandschap gekenmerkt door een scala aan kleine zangvogels, roofvogels en typische soorten van kleinschalige cultuurlandschappen zoals Geelgors, Grote lijster, Gekraagde roodstaart, Grasmus, Heggemus en Kerkuil. Laatstgenoemde soort broedt vooral in de dorpen en in boerderijen en jaagt in het omringende landschap (Wymenga en Attema, 2009). In de slootkanten en aan de oevers van de zandwinplassen kunnen Wilde eend, Fuut en Meerkoet tot broeden komen. In de rietkragen kunnen moerasvogels als Rietgors, Kleine karekiet en Bosrietzanger tot broeden komen.

Winter- en trekvogels

Buiten de broedtijd wordt het landschap gebruikt door verschillende soorten, waarbij vooral op de trek in voor- en najaar veel lijsterachtigen tussen de singels verblijven (Kramsvogel, Koperwiek). Bijzonder is de Regenwulp die in april jaarlijks korte tijd in het singel- en houtwallandschap verblijft. Deze soort overwintert in

West-Afrika en op de voorjaartrek doet hij Nederland aan, in het bijzonder het singellandschap. Het landschap van de Noordelijke Wouden is één van de belangrijkste voorjaarsverblijfplaatsen van de soort in Nederland (Wymenga 2005).

In de zuidelijke zandput zijn Kuifeenden, Wilde eenden, Aalscholvers, Nijlganzen en Futen waargenomen. De zandwinning Skûlenboarch ligt niet in een van de gebieden in Fryslân die zijn aangewezen als foerageergebied voor ganzen (www.fryslan.nl).

3.6.3 *Dagvlinders en libellen*

In het coulissenlandschap komt een verscheidenheid aan algemene dagvlinders en libellen voor. Minder algemene soorten zijn bijvoorbeeld Hooibeestje, Koevinkje en Bruin dikkopje. Het Oranje zandogje is juist opvallend afwezig in de Wâlden. Van de libellen komt de zeer algemene Houtpantserjuffer veel voor (Wymenga & Attema, 2009).

3.6.4 *Amfibieën*

De dobbe, veedrinkpoel en waterschapssloot vormen potentiële voortplantingslocaties voor algemenere soorten amfibieën zoals Meerkikker, Middelste groene kikker, Bruine kikker, Kleine watersalamander en Gewone pad. Een geschikt landbiotoop voor amfibieën is in de vorm van houtwallen en bos aanwezig. Al deze soorten vallen onder beschermingsniveau 1 (tabel 1). Daarnaast komen er mogelijk een aantal zwaarder beschermde soorten in het plangebied voor:

Heikikker (Rana arvalis)

De Heikikker komt voor aan de noordoostzijde van het Bergumermeer enkele kilometers ten noordwesten van Skûlenboarch (Digitale Natuuratlas Fryslân). Het betreft hier een ander landschapstype, namelijk een open landschap op veengrond. Wymenga en Attema (2009) geven aan dat Heikikker afwezig is in het Woudengebied en slechts voorkomt in de lager gelegen, open delen van het landschap. De kans op de aanwezigheid van Heikikker is daarom gering. De half verlandde dobbe vormt wel een geschikt voortplantingsbiotoop.

Rugstreepad (Bufo calamita)

De Rugstreepad is niet algemeen in dit deel van Fryslân, maar door het voorkomen van open zand niet uit te sluiten. De soort is waargenomen in de omgeving van Oentsjerk en Warten. De oevers van de zandputten en de dobbe in het plangebied vormen mogelijke voortplantingslocaties. Wymenga & Attema maken geen melding van Rugstreepaden in dit deel van het gebied. De kans op voorkomen wordt als gering beoordeeld.

Andere bijzondere soorten amfibieën die hogere of specifiekere eisen stellen aan hun milieu worden niet verwacht.

3.6.5 *Vissen*

Het plangebied bevat geen geschikte wateren voor meer bijzondere (beschermd) vissoorten. Soorten als Kleine modderkruiper en Bittervoorn komen wel voor in aangrenzende laagveenlandschap maar ontbreken in de Wouden (Wymenga & Attema, 2009).

4 Conclusies

4.1 Conclusies beschermde flora en fauna

Op grond van het veldbezoek en raadpleging van bestaande gegevens is het onderstaande overzicht opgesteld van zeker of mogelijk aanwezige beschermde soorten.

	Tabel 1	Tabel 2	Tabel 3, bijlage I Vrijstelling en-besluit	Tabel 3, Habitatricht- lijn bijlage IV	Vogels	Rode Lijst
Flora						
Waterdrieblad		x				
Dwervlas						
Dwergbloem						
Echt duizendguldenkruid						
Dwergbies						
Stijve moerasweegbree						
Ongelijkbladig fonteinkruid						
Pilvaren						
Vlottende bies						
Klein glaskroos						
Amfibieën						
Gewone pad	x					
Bruine kikker	x					
Bastaardkikker	x					
Kleine watersalamander	x					
Heikikker	x			x		
Rugstreepad	x			x		
Vogels						
Oeverzwaluw					X	
Soorten met jaarrond beschermde nesten					x	
Overige soorten zonder jaarrond beschermde nesten					x	
Zoogdieren						
Bosmuis	X					
Bosspitsmuis	x					
Huisspitsmuis	x					
Bruine rat	x					
Vos	x					

Ree	x					
Egel	x					
Mol	x					
Haas	x					
Hermeljin	x					
Wezel	x					
Bunzing	x					
Waterspitsmuis			x			
Gewone dwergvleermuis				x		
Ruige dwergvleermuis				x		
Laatvlieger				x		

Legenda: x: mogelijk aanwezig; X aanwezigheid vastgesteld

Hieronder is per soort of soortgroep aangeven:

- het voorkomen
- de mogelijke schade die de soorten ondervinden van de werkzaamheden,
- de noodzaak tot nader veldonderzoek
- eventueel mitigerende maatregelen.

4.1.1 Algemene soorten waarvoor een vrijstelling geldt

Voor algemene soorten amfibieën (gewone pad, bruine kikker, middelstel groene kikker, kleine watersalamander) en kleine zoogdieren die in de tabel genoemd worden met een lage beschermingsstatus (niveau 1) geldt een vrijstelling voor ruimtelijke ingrepen. Indien de algemene zorgplicht wordt nageleefd wordt aan de Flora- en faunawet voldaan. Dit betekent bijvoorbeeld dat geen werkzaamheden aan watergangen worden uitgevoerd in het voortplantingsseizoen van amfibieën. Het dempen of droogzetten van wateren dient in het meest gunstige tijdstip te gebeuren, met name de maanden september en oktober zijn hiervoor geschikt.

4.1.2 Zwaarder beschermde soorten

Flora: Waterdrieblad

Het is mogelijk dat in de dobbe het beschermde Waterdrieblad aanwezig is. Bij het vergraven van de dobbe gaat de groeiplaats verloren. Nader onderzoek in het groeiseizoen is noodzakelijk om het voorkomen vast te stellen. Mitigerende maatregelen zijn niet mogelijk omdat de groeiplaats verloren gaat en er geen vervangende groeiplaatsen ontstaan. Er dient in dat geval ontheffing aangevraagd te worden.

De oevers van de zandwinplassen bevatten een bijzondere flora met veel soorten van de Rode lijst. Deze soorten zijn niet beschermd, doch het is vanwege de zeldzaamheid wel gewenst hier rekening mee te houden. Door het vergraven van de oevers van de grote plas verdwijnen de aanwezige oeverzones en daarmee ook de groeiplaatsen van een deze zeldzame soorten. De voorgestelde uitbreiding betreft precies dat deel van de

oever waar tot voor kort Dwergvlas, Dwergbloem en Duizendguldenkruid werden waargenomen. Deze groeiplaatsen zullen dus verloren gaan. Overigens is het niet bekend of het biotoop ter plaatse nog aanwezig is, aangezien de oevers geleidelijk zijn begroeid met riet.

Doordat Dwergvlas en Dwergbloem eenjarige planten van pioniersituaties zijn kunnen ze zich vanuit plekken waar ze nog wel staan opnieuw vestigen op geschikte plekken. Voorwaarde is dan wel dat die plekken er zijn / dat er genoeg geschikte biotopen overblijven na de winning. Door de ontgronding zullen ook nieuwe zandige oevers ontstaan. Daarvoor moeten de geschikte groeiplaatsen in beeld worden gebracht. ←

an d

Waterspitsmuis

De Waterspitsmuis is een zwaar beschermde soort (tabel 3). De soort komt mogelijk voor in de oeverzones van de plassen of langs de dobbe. Deze biotopen kunnen bij ontgronding beschadigd worden. Indien dit het geval is, dienen mitigerende maatregelen te worden getroffen.

was
DUS ?

Vleermuizen

Het houtwallenlandschap is een aantrekkelijk foerageerbiotoop voor verschillende soorten vleermuizen. Verblijfplaatsen bevinden zich niet in het plangebied aangezien geschikte elementen daarvoor ontbreken. De Bosweg met begeleidende beplanting vormt wel een potentiële vliegroute voor vleermuizen. Als gevolg van het verbinden van beide plassen kan deze vliegroute verloren gaan. De verbinding tussen vaste verblijfplaats en foerageergebied wordt gezien als een functioneel onderdeel van een verblijfplaats. Om hier inzicht in te krijgen dient het terreingebruik door vleermuizen onderzocht te worden. Als de Bosweg functioneert als vliegroute moet voor de ingreep een alternatieve route aangeboden worden.

||
!
an d

broedvogels

Voor broedvogels is geen vrijstelling mogelijk. Mogelijk bevinden zich in de houtwallen nesten of spechtenholten. Werkzaamheden in het broedseizoen van vogels zijn uitgesloten. Van een aantal soorten zijn de nesten jaarrond beschermd. Bij het slopen van houtwallen en singels kunnen deze verloren gaan. Indien dit het geval is dient er een omgevingscheck te worden uitgevoerd. Hierin moet vastgesteld worden of er voldoende gelegenheid is voor de soort om zelfstandig een vervangend nest te vinden. Is dit niet mogelijk dan moet er alternatieve nestgelegenheid aangebracht worden. Hiervoor is het nodig een broedvogelinventarisatie uit te voeren.

onderzoek.

Amfibieën

Mogelijk zijn er enkele zwaarder beschermde soorten amfibieën aanwezig, het gaat om Heikikker en Rugstreeppad. De kans op het voorkomen van Rugstreeppad en Heikikker is gering. Gezien de beschermde status wordt aanbevolen wel onderzoek te doen naar het voorkomen van deze soorten. Met name de dobbe is een potentiële voortplantingslocatie van de Heikikker. Wanneer de dobbe verloren gaat verdwijnt deze voortplantingslocatie, terwijl er geen geschikte biotopen ontstaan bij de ontgronding. Aangezien het voor Heikikker en rugstreeppad niet mogelijk is ontheffing aan te vragen op grond van het belang ruimtelijke inrichting en ontwikkeling moet er een mitigatie en compensatieplan opgesteld worden.

an d
=
EUF dobbe
aanleggen?

4.2 Aanbevelingen

Aanbevolen wordt nader onderzoek uit te voeren naar de volgende soorten

- Waterdrieblad (dobbe)
- Rode lijst soorten langs oeverzones van de plassen
- Heikikker (dobbe)
- Rugstreepad (oevers zandwinplassen)
- vleermuizen (terreingebruik, vliegroutes Bosweg))
- broedvogels, met name soorten met jaarrond beschermde nesten in houtsingels.

Afhankelijk van de uitkomsten van het onderzoek kunnen mitigerende maatregelen uitgewerkt worden die ter goedkeuring aan de Dienst Regelingen worden voorgelegd of ontheffingen aangevraagd worden.

5 Bronnen

Bogert, H. van de, 2004. Op zoek naar Heikikkers in Fryslan. In 2002 en 2003. Heikikkerwerkgroep WARF. Elsloo.

Centraal Bureau voor de Statistiek. Register Biodiversiteit, CD-rom; Bio Base 1997. Voorburg.

Dienst Landelijk Gebied. Handreiking Flora en Faunawet. Werkdocument. Oktober 2006. Dienst Landelijk Gebied, Utrecht.

Limpens, Herman, Kees Mostert, Wim Bongers. 1997. Atlas van de Nederlandse vlermuizen. KNNV Uitgeverij. Utrecht.

Meijden, R. van der. 1990. Heukels' Flora van Nederland; Wolters Noordhof Groningen.

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit, 2005. Buiten aan het werk. Brochure over de flora en faunawet.

Koninklijke Vermande / SDU Uitgevers. Flora- en Faunawet. Bewerkt door P.J.A. Soons, M. Huber, D. van der Meijden. Den Haag.

Besluit van 28 november 2000. Stb. 525, houdende regels voor het bezit en vervoer van en de handel in beschermde dier- en plantensoorten (Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten), laatstelijk gewijzigd bij besluit van 10 september 2004, Stb 501.

Kuijper, D.P.J., J. Schut, A-J. Haarsma, J. Ouwehand, H.J.G.A. Limpens & D. van Dullemen. 2006. Meervleermuizen in Fryslan. Kennisontwikkeling voor soortbescherming. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek. Veenwouden. In opdracht van provincie Fryslan en Min. LNV. A&W rapport 748.

Schaminee, J., A. Stortelder, E. Weeda. 2004. Streekeigen natuur gemeente Tytsjerksteradiel. Alterra. Wageningen.

Schroor, Meindert, 1993. De wereld van het Friese landschap. Wolters Noordhoff. Groningen.

Wymenga, E., S. Attema, 2009. Ecologisch ontwikkelingsplan Tytsjerksteradiel. Altenburg & Wymenga Ecologisch onderzoek. Feanwâlden. A&W rapport 1016. In opdracht van gemeente Tytsjerksteradiel.

Internet

Stichting Reptielen, Amfibieën en Vissen Onderzoek Nederland. www.ravon.nl.

Ministerie van LNV. Natuurwetgeving. Te raadplegen via www.minlnv.nl

Natuurloket. Gegevens over beschermde gebieden en soorten. www.natuurloket.nl

Digitale Natuuratlas Fryslan. Te raadplegen via www.fryslan.nl > fryslan op é kaart